

ŚRODKI UNIJNE FINANSUJĄCE POLSKĄ GOSPODARKE ŻYWNOŚCIOWĄ W LATACH 2014-2020 – WSTĘPNA OCENA

Janusz Rowiński*

Prace nad unijnym budżetem wieloletnim na lata 2014-2020 powoli zbliżają się do końca. Rada Europejska przyjęła go „w drugim podejściu”¹ na specjalnym posiedzeniu w dniach 7-8 lutego 2013 roku. W konkluzjach z tego posiedzenia² podano jedynie przyjęty budżet ogółem, w którym uwzględniono 28 państw (27 państw członkowskich oraz Chorwację, która wprawdzie jeszcze nie jest członkiem, ale proces jej przyjęcia do UE znajduje się już w końcowej fazie). Natomiast nie poinformowano wówczas o podziale kwot ogółem, znajdujących się w poszczególnych działach (*headings*) budżetu unijnego, między państwa członkowskie. Nieznana była zatem kwota środków unijnych, którymi w latach 2014-2020 będzie dysponowała Polska na realizację programów wspólnej polityki rolnej (WPR). Wydawało się zatem, że przeprowadzenie szczegółowych analiz będzie możliwe po zakończeniu negocjacji budżetowych między Radą a Parlamentem Europejskim – PE (dopiero po zgodzie Parlamentu budżet unijny wchodzi w życie). Jednakże na początku kwietnia 2013 r. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW) poinformowało o wysokości przewidzianych dla Polski środków, znajdujących się w dziale 2 „Wzrost zrównoważony i gospodarowanie zasobami naturalnymi” (z tego działu jest finansowana WPR). Wprawdzie nie są to kwoty ostateczne, ale chyba nie ulegną istotnej zmianie. Parlament Europejski będzie przede wszystkim starał się

o choćby częściowe przywrócenie środków działu pierwszego „Wzrost innowacyjny i oparty na wiedzy”, szczególnie nieprzychylnie potraktowanego przez Radę (w przyjętym przez Radę budżecie środki działu 1 są o 40 mld euro niższe niż w propozycji budżetowej Komisji)³.

Budżet WPR w latach 2014-2020 a środki przewidziane dla Polski

Według MRiRW, Polska na realizację programów WPR w następnym okresie budżetowym otrzyma najprawdopodobniej 28,5 mld euro (szczegóły w tabeli 1). Na podstawie tych danych można by sformułować opinię, że negocjacje części rolniczej budżetu wieloletniego na lata 2014-2020 zakończyły się wielkim sukcesem Polski. Polska będzie bowiem dysponowała w latach 2014-2020 (w cenach stałych 2011 r.) na realizację programów WPR środkami unijnymi większymi o 1,5 mld euro niż w latach 2007-2013. Tymczasem w przyszłym wieloletnim budżecie unijnym środki ogółem na ten cel będą, jeśli budżet przyjęty przez Radę zostanie zaakceptowany przez Parlament Europejski, o ponad 40 mld euro mniejsze⁴ niż w obecnie realizowanym.

Wniosek o wielkim sukcesie negocjatorów byłby jednak mylny. Zwiększenie środków, współfinansujących interwencje rynkowe i płatności bezpośrednie, jest bowiem tylko w niewielkiej części rezultatem udanych rokowań. Niemal cała kwota 18,8 mld euro jest zarezerwowana na wypłatę płatności bezpośrednich (interwencje rynkowe stanowią w obecnym okresie programowania znikomą kwotę i tak będzie zapewne również w przyszłym). Jej zwiększenie o 5,1 mld euro wynika więc przede wszystkim z postanowień traktatu akcesyjnego. Zgodnie z nimi Polska dopiero od roku 2013 otrzy-

Tabela 1

Środki unijne, które Polska otrzymała na realizację programów WPR w latach 2007-2013 i które prawdopodobnie otrzyma w latach 2014-2020 (mld euro; ceny stałe 2011 r.)

Wyszczególnienie	Budżet wieloletni	
	2007-2013	2014-2020
Wspólna polityka rolna	27,0	28,5
Rynek i płatności bezpośrednie	13,3	18,8
Rozwój obszarów wiejskich	13,7	9,7

Źródło: W. Guba, *Budżet ogólny UE i WPR na lata 2014-2020 po szczycie Rady Europejskiej w dniach 7-8 lutego. Prezentacja przedstawiona na konferencji „Końcowy etap negocjacji nad budżetem wieloletnim UE i reformą WPR na lata 2014-2020” (Warszawa, 4 kwietnia 2013 r.)*

muje z budżetu unijnego środki na wypłatę rolnikom płatności bezpośrednich w pełnej wysokości⁵. Najważniejszą przyczyną zwiększenia pozycji „Interwencje rynkowe i płatności bezpośrednie” jest zatem finansowanie płatności bezpośrednich w latach 2014–2020 przez budżet unijny.

Postanowienie traktatu akcesyjnego o wypłacaniu z budżetu unijnego dopiero w 2013 roku pełnych płatności bezpośrednich nie oznacza jednak, że rolnicy otrzymali je po raz pierwszy w tym właśnie roku. Polska została równocześnie upoważniona do uzupełniania środków unijnych środkami z budżetu krajowego i z upoważnienia tego korzystała. Wysokość uzupełnienia nie mogła być jednak wyższa niż 30% pełnych płatności. W rezultacie polscy rolnicy otrzymali w 2004 roku 55% pełnych płatności, w kolejnych latach udział ten wzrastał⁶, a od roku 2010 wynosi 100% (pełne płatności).

Jednakże również polscy negocjatorzy mają udział we wzroście pozycji „Interwencje rynkowe i płatności bezpośrednie” w następnym okresie budżetowym. Równocześnie z negocjowaniem wieloletniego budżetu na lata 2014–2020 prowadzono rozmowy na temat WPR po 2013 roku. Wynegocjowane podczas tych rozmów zmniejszenie zróżnicowania płatności, otrzymywanych przez państwa członkowskie, jest niewątpliwie korzystne finansowo dla państw, otrzymujących płatności poniżej średnich unijnych, a więc także dla Polski (szczegóły w pkt. *Płatności bezpośrednie*).

Płatności bezpośrednie

Ta część środków WPR, która jest przeznaczona na wypłatę płatności bezpośrednich jest pochodną obowiązującego systemu, który po roku 2013 ulegnie niewielkim zmianom. System płatności bezpośrednich jest i będzie nadal do roku 2020 w znacznym stopniu oparty na przyjętym w okresie jego projektowania (koniec lat osiemdziesiątych) podstawowym założeniu, że płatności są rekompensatą za wprowadzone przez reformę Mac Sharry’ego obniżki cen interwencyjnych (konsekwencją obniżek cen interwencyjnych był spadek cen otrzymywanych przez rolników za surowce rolne). Początkowo płatności były ściśle związane z poziomem produkcji (*coupled payments*). Przy tym założeniu otrzymywane przez rolników rekompensaty za utracone przychody, spowodowane niższymi cenami surowców roślinnych⁷, były w przeliczeniu na jednostkę powierzchni zróżnicowane, a ich wysokość zależała przede wszystkim od przeciętnych plonów zbóż, uzyskiwanych przez poszczególne państwa członkowskie w okresie „historycznym”⁸. Państwa o dużym obszarze i zróżnicowanych warunkach naturalnych mogły dzielić swoje terytorium na regiony; wówczas obliczano „historyczne” plony zbóż w poszczególnych regionach⁹. W pierwszych latach ubiegłego dziesięciolecia rozpoczął się proces oddzielania płatności od produkcji (*decoupled*

payments). Mimo to produkcja rolna w okresie „historycznym” wciąż wpływa na wysokość płatności wypłacanych rolnikom w poszczególnych krajach członkowskich.

Państwa, które zostały członkami UE po wprowadzeniu reformy Mac Sharry’ego, włączono do systemu płatności bezpośrednich z dużymi oporami. Negocjatorzy unijni prezentowali opinię, że żadne rekompensaty się nie należą, bo w państwach ubiegających się o członkostwo nie przeprowadzono takich zmian polityki rolnej, w wyniku których nastąpiło obniżenie cen rynkowych. Ponadto zwracali uwagę, że po wstąpieniu do UE ceny płacone rolnikom w nowych państwach członkowskich wzrosną a nie spadną. Objęcie nowych członków, w tym także Polski, systemem płatności bezpośrednich było zatem jednym z najtrudniejszych problemów negocjacyjnych. Ostatecznym efektem była omówiona w poprzednim punkcie, wynegocjowana podczas negocjacji akcesyjnych, zasada stopniowego dochodzenia do pełnych płatności bezpośrednich. Zasada ta obciążała budżety państw wstępujących dodatkowymi wydatkami i spowodowała, że na jednolitym rynku europejskim rolnicy nowych państw członkowskich mieli do roku 2009 włącznie gorszą pozycję konkurencyjną niż starych. Upór, z jakim UE nie zgadzała się na objęcie nowych członków mechanizmem płatności, a następnie złożenie propozycji dziesięcioletniego okresu przejściowego, która była propozycją „nie do odrzucenia”, świadczy o niezwyklej wręcz małościowości starych państw członkowskich. Schemat dziesięcioletniego dochodzenia do pełnych płatności bezpośrednich został powtórzony w traktatach akcesyjnych Bułgarii, Rumunii i Chorwacji, i wprowadzony do projektu rozporządzenia w sprawie płatności bezpośrednich¹⁰.

Obecnie również w dokumentach unijnych¹¹ prezentowany jest pogląd, że płatności bezpośrednie przestały pełnić rolę rekompensat za utracone dochody. W Polsce już w okresie poprzedzającym akcesję powszechna była opinia, że są one systemem wsparcia dochodów rolniczych. W dokumentach UE, zwłaszcza z ostatnich kilku lat, stwierdza się, że płatności bezpośrednie stanowią także wynagrodzenie rolników za wytwarzanie nierynkowych dóbr publicznych (m. in. za zachowanie wiejskiej przestrzeni produkcyjnej i krajobrazu).

Konsekwencją tych poglądów może, choć nie musi, być stwierdzenie, że płatności bezpośrednie w przeliczeniu na jednostkę powierzchni rolnej powinny być jednolite. Stanowisko takie zaprezentował rząd polski podczas negocjacji w sprawie WPR po 2013 roku stwierdzając m.in. „...W opinii Rządu RP konieczne jest odejście od obecnych rozwiązań, w których wysokość płatności (stawka SAPS¹² lub średnia wartość uprawnień w SPS¹³) i pułapy (koperty) krajowe odzwierciedlają historyczne poziomy i intensywność produkcji w poszczególnych państwach członkowskich sprzed kilkunastu lat. Nowy system płatności powinien być związany z powierzchnią użytków rolnych (uproszczony obecny system SAPS),

uwzględniać realizację wymogów w zakresie ochrony środowiska i dodatkowe wsparcie finansowe dla obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania. Zdaniem Rządu RP system polegający na jednolitej stawce powierzchniowej w całej UE (*flat rate*) lepiej służyłby realizacji obecnych i przyszłych celów WPR niż system dzisiejszy¹⁴.

Obie polskie propozycje zawarte w cytowanym fragmencie zostały odrzucone. Problemem zróżnicowania wypłacanych płatności bezpośrednich w przeliczeniu na jednostkę powierzchni zajęła się m. in. Rada Europejska na posiedzeniu 7-8 lutego 2013 r., stwierdzając: "Wsparcie bezpośrednie będzie równomierniej rozłożone między państwa członkowskie, ale będzie się uwzględniać wciąż jeszcze istniejące różnice poziomów płac, siły nabywczej, a także wyniki rolnictwa i koszty środków do produkcji rolnej. Stopniowo będą ograniczane powiązania „historyczne”. Uwzględnić też należy ogólny kierunek wspólnej polityki rolnej i sytuację unijnego budżetu. Wszystkie państwa członkowskie, w których płatności bezpośrednie na jeden hektar kształtują się w wysokości niższej niż 90% przeciętnych płatności unijnych, zmniejszą w następnym okresie wieloletniego budżetu o 1/3 różnicę istniejącą między obecnym poziomem płatności, a poziomem równym 90% przeciętnych płatności unijnych. Jednakże wszystkie państwa członkowskie powinny osiągnąć poziom płatności w wysokości co najmniej 196 euro/ha w cenach bieżących w 2020 roku. Różnica ta zostanie sfinansowana w okresie 2015-2020 przez wszystkie państwa członkowskie, w których płatności bezpośrednie są wyższe niż przeciętne płatności unijne. Udział każdego państwa współfinansującego to przedsięwzięcie będzie wprost proporcjonalny do różnicy między wysokością wypłacanych rolnikom płatności a przeciętnymi płatnościami unijnymi"¹⁵.

Z postanowienia Rady widać wyraźnie, że proces ujednoczenia wysokości płatności bezpośrednich w skali UE będzie trwał bardzo długo, prawdopodobnie dziesięciolecia, a nie jest wykluczone, że nigdy nie nastąpi całkowite ich zrównanie. Może bowiem zostać utopiony w niekończących się dyskusjach o wysokości płac, siły nabywczej i innych czynnikach, które należałoby uwzględnić przy ustalaniu „sprawiedliwego” zróżnicowania płatności. Niezależnie od tego zaproponowana przez Radę formuła zmniejszenia zróżnicowania przyniesie Polsce tylko niewielkie korzyści. Według obliczeń FAPA opartych na danych Eurostatu, polscy rolnicy w 2013 roku otrzymują płatności bezpośrednie w wysokości 197 euro/ha, przy przeciętnych płatnościach UE-27 – 266 euro/ha¹⁶. Jeśli propozycja Rady zostanie przyjęta, Polska otrzymywać będzie w kolejnych latach okresu 2014-2020 z budżetu unijnego kwoty wyższe o 3 euro/ha rocznie; wówczas w 2020 roku płatności osiągną 220 euro. Trudno taką propozycję uznać za poważną.

Płatności otrzymywane przez polskich rolników są jednymi z najniższych UE; niższe otrzymują w 2013 roku jedynie rolnicy portugalscy (174 euro), litewscy (143 euro) rumuńscy (129 euro), estońscy (112 euro)

i łotewscy (83 euro). Stosunkowo największe korzyści, jeśli propozycja Rady zostanie przyjęta przez Parlament, uzyskają zatem rolnicy rumuńscy i trzech państw bałtyckich.

Gdy dyskutowano zasady WPR po 2013 roku, klimat do rozmów w sprawie ujednoczenia płatności bezpośrednich w skali UE lub co najmniej wyraźnego ograniczenia ich zróżnicowania był wyjątkowo niekorzystny. Dwoma najważniejszymi przyczynami złego klimatu były i są: (1) recesja w wielu państwach członkowskich lub co najmniej spowolnienie tempa wzrostu gospodarczego i (2) konsekwentne dążenie płatników netto do ograniczenia wysokości budżetu unijnego. Pozornie najprostszą metodą likwidacji zróżnicowania jest pozostawienie „w spokoju” płatności w państwach, w których są wyższe, a podnoszenie w państwach, w których są niższe niż przeciętne. Ten sposób wymaga zwiększenia środków budżetowych, co jest w warunkach kryzysu strefy euro wykluczone; obecnie tnie się wieloletni budżet unijny wszędzie, gdzie jest to możliwe. Ponadto konsekwentne równanie w górę byłoby niezwykle kosztowne, gdyż najwyższe płatności wynoszą 544 euro/ha w 2013 roku (Grecja). Wpłaty płatności w tej wysokości rolnikom we wszystkich państwa UE wymagałyby zwiększenia unijnego budżetu przeznaczonego na płatności do blisko 600 mld euro rocznie, czyli przeszło dwukrotnie. Druga metoda polega na zwiększaniu płatności w państwach, wypłacających rolnikom niższe płatności niż przeciętne kosztem ograniczania płatności w państwach, w których są wyższe od przeciętnych. Ten sposób ujednoczenia jest obojętny dla budżetu, ale wywołuje i zawsze będzie wywoływał opór państw, którym grozi zmniejszenie płatności. Rolnicy traktują bowiem płatności jako stałe uzupełnienie dochodów i ich zmniejszenie może wywołać gwałtowne protesty w niektórych państwach (np. we Francji).

Dodatkową trudnością ujednoczenia jest traktowanie płatności przez państwa członkowskie jako sposobu odzyskania części składki do budżetu unijnego. Obniżenie wysokości płatności to dla państwa – płatnika netto zwiększenie ujemnego, a państwa – beneficjenta netto zmniejszenie dodatniego salda obrotów z budżetem unijnym. Jest więc oczywiste, że na ujednoczeniu stawek na obecnym przeciętnym poziomie najwięcej straciłyby dwa państwa, będące wielkimi płatnikami netto – Niemcy i Francja. Żadne z nich nie zgodzi się na ujednoczenie płatności, wypłacanych na jednostkę powierzchni.

Polską propozycję zastąpienia dwóch systemów płatności bezpośrednich – SAPS i SPS – jednym systemem, uproszczonym SAPS-em, również odrzucono. Kilkakrotnie przedłużane prawo nowych państw członkowskich do stosowania systemu SAPS wygasa po raz kolejny 31 grudnia 2013 roku¹⁷. Według przygotowanej przez Komisję propozycji rozporządzenia¹⁸ 1 stycznia 2014 r. mają wejść w życie przepisy wprowadzające we wszystkich państwach członkowskich w miejsce SPS i SAPS – System Płatności Podstawowej – SPP (*Basic Payment*

Scheme). System ten przejmuje większość rozwiązań SPS, który jest znacznie bardziej skomplikowany niż SAPS. Ponieważ nie są znane wszystkie jego szczegóły, nie wiadomo nawet, ile czasu będzie wymagać przygotowanie systemu informatycznego obsługującego nowy system. Jego wprowadzenie z początkiem 2014 roku jest więc wykluczone. (M. Zagórski zwraca uwagę, że wprowadzenie w Polsce systemu informatycznego, obsługującego SAPS, wymagało trzech lat¹⁹). W tej sytuacji za poważną należy uznać nieoficjalną informację, że nowe państwa członkowskie, w których obecnie obowiązuje system SAPS, będą miały prawo stosować go do końca 2020 roku. Nie byłby to jednak sukces polskich negocjatorów, lecz po prostu uznanie, że w ciągu kilku miesięcy nie jest możliwe przygotowanie i wdrożenie wielkiego systemu informatycznego.

Środki wspierające rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich

Z tabeli 1 wynika, że Polska, której nie można było obniżyć środków przeznaczonych na płatności bezpośrednie, została szczególnie dotkliwie potraktowana przy podziale środków wspierających rozwój obszarów wiejskich. W okresie programowania 2007-2013 Polska dysponuje na ten cel kwotą 13,7 mld euro (w cenach stałych 2011 roku), natomiast w latach 2014-2020 jedynie 9,7 mld euro (o 4 mld euro mniej). Wprawdzie tak samo, jak w obecnym okresie jest to największa kwota, którą otrzyma na rozwój obszarów wiejskich państwo członkowskie, jednak udział Polski w środkach II filara zmniejszy się z 15,0% do 11,5%. W konsekwencji różnice między wysokością środków, którymi w latach 2014-2020 będzie dysponowała Polska, a następnymi państwami, będą znacznie mniejsze niż w latach 2007-2013²⁰. Mniejsze aż o 30% środki unijne niewątpliwie spowodują poważne ograniczenie programu, gdyż Polska nie będzie w stanie uzupełnić ich środkami publicznymi z innych źródeł. Powolne tempo modernizacji polskiego rolnictwa w pierwszych dziesięciu latach członkostwa, w tym zwłaszcza przekształceń strukturalnych, będzie więc jeszcze powolniejsze.

Przygotowujący PROW 2014-2020 nie będą mieli zresztą do dyspozycji 9,7 mld euro, gdyż większość środków została już rozdysponowana „poza ich plecami” lub też formalnie znajduje się w ich dyspozycji, ale w rzeczywistości jest przeznaczona na sfinansowanie określonego działania²¹.

Swoboda programujących będzie ograniczona przede wszystkim przepisami unijnymi. Z 9,7 mld euro 7% (około 680 mln euro) musi być przeznaczony na stworzenie obowiązkowej rezerwy. Ponadto nie jest wykluczone, że co najmniej 25% środków programu (2 425 mln euro) będzie musiało być przeznaczony na dwa działania – (1) program rolno-środowiskowo-klimatyczny i (2) rolnictwo ekologiczne. Propozycja taka (poprawka 119) znajduje się w decyzji Parlamentu Europejskiego

w sprawie rozpoczęcia negocjacji budżetowych z Radą. Podczas negocjacji ma być m. in. uzgodniona ostateczna wersja rozporządzenia w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich środkami EFRROW²². Trzecim ograniczeniem swobody, wynikającym z przepisów unijnych, będzie najprawdopodobniej obowiązek realizacji co najmniej 5% funduszu za pośrednictwem programu LEADER (blisko 500 mln euro)²³. Po odliczeniu tych trzech pozycji kwota znajdująca się w swobodnej dyspozycji programujących zmniejsza się do wysokości 6,1 mld euro.

Nie są to jednak jedyne ograniczenia swobody, gdyż finansowanie niektórych projektów, wprowadzonych do PROW 2007-2013, będzie kontynuowane w okresie 2014-2020. Należą do nich: (1) wspieranie grup producentów (okres finansowania 5 lat), (2) programy rolno-środowiskowe (również 5 lat), (3) zalesienia (21 lat). Ponadto (4) niektórzy rolnicy, którym przyznano renty strukturalne w latach 2007-2013, skończą 65 lat w roku 2014 lub później. Z szacunków Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi wynika, że na pokrycie tych zobowiązań należy zarezerwować 1 360 mln euro²⁴. Po odjęciu tej kwoty programujący mają do swej dyspozycji 4,7 mld euro środków unijnych.

Nie można jednak wykluczyć, że również kwota 4,7 mld euro ulegnie dalszemu zmniejszeniu. Pozostaje bowiem jeszcze sfinansowanie płatności dla rolników gospodarujących na obszarach o warunkach naturalnych utrudniających prowadzenie gospodarki rolnej lub charakteryzujących się innymi szczególnymi utrudnieniami. Działanie to pod nazwą „Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania” znajduje się w PROW 2007-2013, a zarezerwowane na jego sfinansowanie środki unijne, znane pod nazwą „płatności ONW”, wynoszą (w cenach bieżących) ponad 2,4 mld euro. Wprawdzie nie ma obowiązku wprowadzenia tego działania do PROW 2014-2020, ale niewątpliwie nikt nie podejmie takiej decyzji, ani nie zmniejszy wysokości płatności ONW wypłacanych na jednostkę powierzchni. Jeżeli zatem wzmiankowana poprawka 119 Parlamentu Europejskiego stanie się unijnym przepisem, to kwotę 4,7 mld euro trzeba będzie jeszcze zmniejszyć o 2,4 mld euro. Wówczas programujący będą mieli do swobodnego rozdysponowania między działania programu zaledwie 2,3 mld euro, czyli około 25% unijnych środków, przewidzianych na sfinansowanie PROW 2014-2020.

Aczkolwiek negocjacje Parlamentu Europejskiego z Radą jeszcze trwają, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi zdecydowało się na przygotowanie wstępnego zarysu programu rozwoju obszarów wiejskich 2014-2020 (PROW 2014-2020)²⁵. Wersja ta nie zawiera części finansowej, a jedynie listę działań, które powinny się znaleźć w przyszłym polskim PROW, i jej omówienie.

Wydawać by się mogło, że ograniczenie środków o 4 mld euro skłoni programujących do ich koncentracji na kilku najważniejszych dla polskiego rolnictwa działa-

niach. Już obecnie realizowany program był krytykowany przez niektórych ekonomistów, uważających, że zbyt mało środków przeznaczono na rozwój rolnictwa i regionów wiejskich w ścisłym znaczeniu²⁶. Za reprezentatywną można uznać m.in. następującą opinię „PROW 2007-2013 nie spełnia postulatu koncentracji środków na działaniach poprawiających konkurencyjność i produktywność polskiego rolnictwa, choć niewątpliwie przeznaczenie na ten cel większej ilości środków było możliwe...Program charakteryzuje dość równomierne rozłożenie środków publicznych na działania wspierające (1) rozwój gospodarki żywnościowej (2) ochronę środowiska i (3) dochody rolnicze”²⁷. Jedną z przyczyn krytyki takiej struktury programu była hipoteza, że po roku 2013 nastąpi znaczne ograniczenie środków przeznaczonych na rozwój rolnictwa i dlatego też bezwzględnie priorytetem PROW 2007-2013 powinno być wsparcie jego konkurencyjności i możliwości produkcyjnych. Niestety hipoteza ta sprawdziła się.

Równocześnie wiadomo było, że taka struktura PROW 2007-2013 będzie się podobać Komisji Europejskiej, dla której najważniejszą kwestią już wówczas była niewątpliwie ochrona środowiska naturalnego i wiejskiej przestrzeni produkcyjnej. Zadowoleni byli również rolnicy, gdyż większość z nich miała dostęp do tak łatwego działania, jak płatności ONW (jeśli grunty znajdowały się w regionie o niekorzystnych warunkach, rolnik był zobowiązany jedynie do złożenia wymaganych dokumentów). Niewielkiego wysiłku wymagała również większość podprogramów działania „Program rolnośrodowiskowy”. Taka struktura programu była wreszcie bezpieczna dla administracji państwowej, gdyż wiadomo było, że dobrą wartość przyjmie jeden z najważniejszych wskaźników wykonania programu – wydanie wszystkich pieniędzy. Natomiast w programie 2007-2013 niewątpliwie można i trzeba było przeznaczyć więcej środków na „trudne” działania - inwestycje poprawiające konkurencyjność gospodarki żywnościowej i trwale zwiększające jej potencjał produkcyjny.

Niestety wstępna wersja PROW 2014-2020 nie tylko powieliła strukturę PROW 2007-2013, ale jeszcze ją pogarsza. Udział działań chroniących środowisko i wspierających dochody rolnicze jest w niej znacznie większy niż w obecnie realizowanym programie. Natomiast, jeśli zostanie przyjęta poprawka nr 116 Parlamentu Europejskiego, program stałby się programem środowiskowo-dochodowym. Wówczas bowiem co najmniej 50% środków programu musiałoby być przeznaczony na trzy działania (1) Program rolno-środowiskowo-klimatyczny, (2) rolnictwo ekologiczne oraz (3) płatności dla rolników gospodarujących na obszarach o niekorzystnych warunkach naturalnych lub innych specyficznych trudnościach.

Niezależnie od tego czy poprawka zostanie przyjęta, czy nie, opracowana przez Komisję konstrukcja programu PROW 2014-2020 wręcz wymusza, aby państwa członkowskie przeznaczyły na ochronę środowiska i klimatu znacznie więcej środków niż obecnie. Taki charak-

ter programu jest korzystny dla państw, które w ciągu ubiegłych dziesięcioleci znacznie poprawiły strukturę ekonomiczną rolnictwa (zmniejszenie liczby gospodarstw przy zwiększeniu ich siły ekonomicznej) oraz doprowadziły do zmniejszenia liczby ludności, dla której gospodarstwo rolne jest jedynym, podstawowym lub ubocznym źródłem dochodu. Państwa, w których poziom intensywności rolnictwa jest znacznie wyższy niż w Polsce, nie będą poprawiały konkurencyjności za pomocą dalszego zwiększania intensywności gospodarowania, gdyż istniejące w tej dziedzinie możliwości już w znacznym stopniu wykorzystają. Rozwiązywanie problemu niskich dochodów rolniczych za pomocą płatności bezpośrednich jest więc dla tych państw wygodnym rozwiązaniem. Stąd z łatwością zaakceptują propozycję Komisji zmiany charakteru PROW 2014-2020. Z programu wspierającego rozwój przekształciłby się on wówczas w program ochrony środowiska, ograniczania zmian klimatycznych i wspierania dochodów rolniczych z zachowaniem pewnych elementów programu rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

W projekcie rozporządzenia w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich środkami EFRROW²⁸ wymieniono 33 działania i „poddziałania”²⁹, które mogą być włączone przez państwa członkowskie do realizowanych w latach 2014-2020 programów rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. We wstępnej wersji polskiego PROW 2014-2020 znajduje się lista 19 wybranych działań i „poddziałania”, które mają być realizowane. MRiRW wstępnie odrzuciło działania wspierające gospodarkę leśną. Z grupy tej pozostało jedynie działanie „Zalesianie i tworzenie obszaru zalesianego”, w którym znajdują się również (a może nawet przede wszystkim) środki na pokrycie zobowiązań podjętych w okresie 2007-2013. Niestety polska gospodarka leśna, która jest przede wszystkim gospodarką państwową, ma ograniczony dostęp do środków unijnych. A przecież wpływ lasu na środowisko i klimat nie zależy od tego, czy jest to las państwowy czy prywatny (polskie lasy państwowe znacznie lepiej spełniają funkcję ochrony środowiska niż niewielkie lasy prywatne, gdyż są to często wielkie kompleksy, utrzymywane na ogół w znacznie lepszym stanie). Drugą pominiętą grupą są działania związane z ryzykiem (ubezpieczenia, fundusze wspólnego inwestowania, narzędzia stabilizujące dochody). Przynajmniej część proponowanych instrumentów ograniczających ryzyko jest nieznaną polskim rolnikom, a inne są niepopularne (dobrowolne ubezpieczenia upraw, zwierząt i roślin). Nie jest wykluczone, że uznano wspieranie instrumentów ograniczających ryzyko za przedwczesne.

Natomiast niemal wszystkie pozostałe, wymienione w rozporządzeniu działania mają być wprowadzone do PROW 2014-2020. Wiadomo, że eliminacja niektórych z nich jest trudna, gdyż każde służy rozwojowi obszarów wiejskich. Niemniej proponowana lista świadczy o rozproszeniu środków finansowych między wiele działań. W rezultacie wiele zamierzeń albo nie zostanie w ogóle zrealizowanych, albo zostaną zrealizowane tylko w nie-

wielkim stopniu. Dlatego też PROW 2014-2020 powinien być opracowany na innej zasadzie. Należy w nim uwzględnić przede wszystkim działania narzucone rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady, przeznaczając na nie możliwie jak najmniej środków. Do programu muszą być również wprowadzone działania, z których będzie można pokryć zobowiązania podjęte podczas realizacji PROW 2007-2013, a niekiedy nawet w latach 2004-2006 (zalesienia). Trzecią kategorią są sztywne działania, które muszą być wprowadzone, choć obowiązku takiego nie nakładają przepisy, ani zobowiązania z poprzedniego okresu. Najważniejszym z nich są płatności ONW. Zarówno ze względów politycznych, ekonomicznych, jak i zwykłej przyzwoitości nie wolno pogarszać sytuacji ekonomicznej około połowy polskich rolników, likwidując nagle, bez uprzedzenia, ważne, uzupełniające źródło dochodów.

Środki pozostałe powinny być przeznaczone na działania trwałe poprawiające konkurencyjność i zwiększające potencjał produkcyjny polskiej gospodarki żywnościowej. W PROW 2014-2020 warunek ten spełniają cztery następujące działania i poddziałania: (1) Wspieranie inwestycji materialnych zwiększających potencjał gospodarstw rolnych (art. 18.1.a)³⁰, (2) Wspieranie inwestycji materialnych polegających na przetwarzaniu, i wprowadzaniu do obrotu i/lub rozwoju produktów, wymienionych w załączniku I Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) (z wyłączeniem produktów rybołówstwa) (art. 18.1.b), (3) Wspieranie inwestycji materialnych polegających na inwestowaniu w infrastrukturę służącą rozwojowi rolnictwa i leśnictwa oraz dostosowaniu tych dziedzin gospodarki do istniejących warunków, w tym ułatwiających dostęp do użytków rolnych i obszarów leśnych, a także na inwestowaniu w scalanie i melioracje gruntów oraz w infrastrukturę zapewniającą dostawy energii i prawidłowe gospodarowanie wodą, (art. 18.1.c) i (4) Wspieranie młodych rolników rozpoczynających samodzielne gospodarowanie (art. 18.1.c). Ponadto w miarę możliwości powinno się rozważyć uwzględnienie następujących działań: (1) Wspieranie rozpoczynających działalność pozarolniczą na obszarach wiejskich (art. 20.1.a.ii) i (2) Wspieranie inwestycji umożliwiających rozpoczęcie działalności nierolniczej i jej rozwój, w tym polegających na produkcji i marketingu artykułów, nie znajdujących się w załączniku I TFUE lub do produkcji których używa się surowców i półproduktów nie figurujących w tym aneksie (art. 20.1b). Z pozostałych działań powinno się zrezygnować ze względu na brak środków. Szczególnie nieefektywne jest działanie „Pomoc zapewniająca rozwój małych gospodarstw” (art. 20a.iii), będące nową wersją działania „Gospodarstwa rolne niskotowarowe”, realizowanego w latach 2004-2006.

Jest oczywiste, że przy ograniczonych środkach Polska nie powinna skorzystać z możliwości przesunięcia na wniosek państwa członkowskiego części środków unijnych z drugiego do pierwszego filara (wniosek musi być złożony do 1 sierpnia 2013 r.). Przesunięcie takie

spowodowałoby dalsze ograniczenie zakresu PROW 2014-2020. Propozycja możliwości takiego przesunięcia w wysokości 5% środków drugiego filara ogółem została sformułowana w projekcie rozporządzenia regulującego problematykę płatności bezpośrednich³¹. Rada na posiedzeniu 7-8 lutego 2013 r. zmieniła górną granicę przesuwanych środków PROW w latach 2015-2020 na 15%, a w państwach, w których płatności bezpośrednie kształtują się na poziomie niższym niż 90% przeciętnych unijnych płatności bezpośrednich na 25%³².

Wprawdzie pojawiają się opinie, że II filar mógłby być uzupełniony środkami innych funduszy unijnych, ale w obecnym stanie prawnym jest to niemożliwe.

Uwagi końcowe

- 1) Celem WPR na lata 2014-2020 jest przede wszystkim wsparcie dochodów rolniczych, gdyż w projekcie budżetu, obejmującego 27 państw członkowskich i Chorwację, ponad 75% środków (277,9 mld euro) przeznaczono na interwencje rynkowe i płatności bezpośrednie, a tylko około 25% (84,9 mld euro) na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich. Podział środków unijnych, znajdujących się w dyspozycji Polski jest nieco inny (65% – interwencje rynkowe i płatności bezpośrednie, a 35% – rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich; por. tabela 1). Jednak również w Polsce WPR coraz wyraźniej staje się polityką ochrony dochodów rolniczych, a przestaje być polityką rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich (w latach 2007-2013 udział płatności bezpośrednich w środkach znajdujących się w dyspozycji Polski wynosił 50%).
- 2) Znaczna część środków ulokowanych w programach rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich wspiera również dochody rolnicze oraz projekty chroniące środowisko i zapobiegające zmianom klimatycznym lub je ograniczające. W konsekwencji na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich w ścisłym tego terminu znaczeniu przeznaczają się w skali UE znacznie mniej niż Ł środków budżetu WPR.
- 3) Przekształcanie WPR w politykę ochrony środowiska i wspierania dochodów rolniczych znacznie łatwiej akceptują te państwa członkowskie, które w ciągu kilku ubiegłych dziesięcioleci dokonały przekształceń strukturalnych rolnictwa. Wprawdzie rolnictwo tych krajów wciąż wymaga środków na rozwój (struktury produkcyjne są nadal nieoptymalne), ale ważniejsze jest wsparcie dochodów rolniczych. Okazało się bowiem, że rolnictwo europejskie, również na najwyższym poziomie technicznym, jest nadal niewydolne ekonomicznie i wymaga wsparcia dochodów.
- 4) Polska, a także kilka innych nowych państw UE, znajduje się na początku przekształcania rolnictwa w nowoczesny dział gospodarki. Stąd znacznie większe zapotrzebowanie na środki, wspierające rozwój. Tymczasem, jak wynika z przeprowadzonej

analizy, Polska będzie mogła przeznaczyć na rozwój rolnictwa i regionów wiejskich w latach 2014-2020 niewiele środków. Polityka unijna jest zatem w tej dziedzinie zdecydowanie niekorzystna dla Polski i innych państw członkowskich, znajdujących się podobnej sytuacji (m.in. Bułgarii, Rumunii i państw bałtyckich).

- 5) Jeśli w ostatecznej wersji rozporządzenia zostanie uwzględniona propozycja Parlamentu Europejskiego o obowiązku przeznaczenia 25% środków PROW 2014-2020 na sfinansowanie rolnictwa ekologicznego i programu rolno-środowiskowo-klimatycznego, to państwom członkowskim pozostanie niewiele środków, które będą mogły rozdysponować zgodnie ze swymi potrzebami. Uwzględnienie propozycji Parlamentu może być sprzeczne z zasadą pomocniczości, zgodnie z którą władze UE mogą podejmować decyzję tylko wówczas, jeśli sprawa ma charakter międzynarodowy i nie może być uregulowana przez państwo członkowskie.
- 6) W opracowaniu nie omówiono propozycji ściślejszych niż obecnie powiązań płatności bezpośrednich z ochroną środowiska i wiejską przestrzenią produkcyjną. Polegają one m.in. na uzależnieniu wypłaty 30% płatności bezpośrednich od wyłączenia w wielu grupach gospodarstw części gruntów z „normalnego” użytkowania. Wyłączone grunty mają być „obszarem ekologicznym” (*ecological focus area*), który musi być odłogowany lub użytkowany rolniczo tylko w ściśle określony sposób. Kwestia ta zostanie omówiona w artykule poświęconym płatnościom bezpośrednim, po podjęciu przez władze UE ostatecznych decyzji (stanowiska Komisji i Rady w tej sprawie poważnie się różnią).

* Dr Janusz Rowiński, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowy Instytut Badawczy. E-mail: rowinski@ierigz.waw.pl

¹ Szczegóły w J. Rowiński, Wspólna Polityka Rolna w latach 2014-2020. Kwestie finansowe na tle budżetu wieloletniego, „Unia Europejska.pl”, IBRKK, Warszawa 2013, nr 1(218), s. 22-30. Problemy finansowe omówiono na podstawie dokumentów oraz informacji dostępnych 15.2.2013 r.

² Szczegóły w: *Conclusions (Multiannual Financial Framework)*. European Council. EUCO 37/13. Brussels, 8 February 2013.

³ Por. J. Rowiński, *Wspólna Polityka Rolna w latach 2014-2020...*, op. cit., tabela 1.

⁴ Budżet ostateczny na lata 2007-2013, dział 2: interwencje rynkowe i płatności bezpośrednie - 306,1 mld euro, rozwój wsi - 98,1 mld euro; razem 404,2 mld euro. Budżet na lata 2014-2020 przyjęty przez Radę: interwencje rynkowe i płatności bezpośrednie 277,9 mld euro (-28,2 mld euro), rozwój wsi 84,9 mld euro (-13,2 mld euro), razem 362,8 mld euro (-41,4 mld euro). Dane obu budżetów w cenach stałych 2011 r.

⁵ Płatności w pełnej wysokości - kwota płatności bezpośrednich, obliczonych zgodnie z ogólnie obowiązującymi w UE zasadami. 10 nowych państw członkowskich otrzymało z budżetu unijnego w 2004 roku środki finansowe pokrywające jedynie 25% pełnych płatności bezpośrednich. W kolejnych latach udział ten

był następujący: 2005 – 30%, 2006 – 35%, 2007 – 40%, 2008 – 50%, 2009 – 60%, 2010 – 70%, 2011 – 80%, 2012 – 90%, 2013 – 100%. Council Regulation (EC) No 1259/1999 of 17 May establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy. DzUrz UE L 160. 26.9.1999.

⁶ Udział płatności otrzymywanych w kolejnych latach przez rolników w pełnych płatnościach był następujący: 2005 – 60%, 2006 – 65%, 2007 – 70%, 2008 – 80%, 2010 – 90%.

⁷ Programem Mac Sharry’ego były objęte zboża, oleiste i strączkowe, a ponadto wołowina. Rynek wołowiny był regulowany odrębnie i w efekcie chów bydła mięsnego nie miał wpływu na wysokość płatności bezpośrednich.

⁸ Plony „historyczne” (inna nazwa „referencyjne”); średnie plony w państwie lub regionie w pięcioleciu 1986-1991 przy pominięciu lat o najwyższych i najniższych plonach.

⁹ System rekompensat był znacznie bardziej skomplikowany, ale celem tego artykułu nie jest szczegółowe omówienie systemu.

¹⁰ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing Rules for Direct payments to Farmers under Support Schemes within the Framework of the Common Agricultural Policy. Title II General Provisions on Direct Payments. Chapter 2 Provisions applying to Bulgaria, Croatia and Romania. Art. 16, 16a i zał. 5 pkt. A. 1783/1/12. Brussels, 14 December 2012.

¹¹ Por. np. Commission Staff Working Paper. Impact Assessment. Common Agricultural Policy towards 2020. Annex 3. Direct Payments. s. 4. European Commission. SEC(2011) 1153/2final 2. Brussels, 20.10.2011.

¹² SAPS – System Jednolitej Płatności Obszarowej (ang. Single Area Payment Scheme) – uproszczony system płatności bezpośrednich, stosowany przejściowo w „nowych” państwach członkowskich. Przewiduje się jego zniesienie i wprowadzenie od 2014 r. we wszystkich państwach członkowskich systemu SPS (por. przypis 7). Z nieoficjalnych informacji wynika jednak, że podjęte zostały decyzje o możliwości jego stosowania do 2020 r. włącznie. Oba systemy zostaną szczegółowo omówione po zakończeniu prac i opublikowaniu ostatecznej wersji rozporządzenia PE i Rady regulującego problematykę płatności bezpośrednich dla rolników w latach 2014 – 2020.

¹³ SPS – System Płatności Jednolitej (ang. Single Payment Scheme) – system płatności bezpośrednich stosowany przez wszystkie „stare” państwa członkowskie. Obecnie na jego podstawie jest opracowywany System Płatności Podstawowej (ang. Basic Payment Scheme); według propozycji Komisji ma być stosowany od 2014 r. we wszystkich państwach członkowskich.

¹⁴ Stanowisko Rządu Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie przyszłości Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej po 2013 roku. Dokument dostępny na stronach internetowych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

¹⁵ *Conclusions (Multiannual Financial Framework)*. European Council. EUCO 37/13, op. cit.

¹⁶ Funkcjonowanie płatności bezpośrednich i ich przyszłość po 2013 r. Prezentacja wykonana przez Fundację Programów Pomocy dla Rolnictwa (Foundation of Assistance Programmes for Agriculture – FAPA). 2011.

¹⁷ Rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009 z 19.1.2009 r. ustanawiające wspólne zasady dla systemów wsparcia bezpośredniego dla rolników w ramach wspólnej polityki rolnej i ustanawiające określone systemy wsparcia dla rolników, zmieniające rozporządzenia (WE) nr 1290/2005, (WE) nr 247/2006, nr 478/2007 oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1782/2003; art. 122, ust. 3, DzUrz UE L 30, 31.1.2009.

¹⁸ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing rules for direct payments to farmers under

support schemes within the framework of the common agricultural policy. XXX COM(2011) 625/3; s. 48 i nast.

¹⁹ M. Zagórski, WPR po 2013 roku. Propozycja modyfikacji wniosków legislacyjnych Komisji Europejskiej. Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polski. Maszynopis.

²⁰ Polska jest jedynym z sześciu państw UE, dysponujących największymi środkami na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich, które otrzyma (w cenach bieżących) w okresie 2014-2020 mniejsze środki unijne niż w latach 2007-2013 (w nawiasach środki PROW 2007-2013): Polska 11,0 (13,2), Włochy 10,2 (8,3), Francja 8,7 (6,4), Niemcy 8,5 (8,1), Hiszpania 8,2 (7,2), Rumunia 8,0 (8,0). Dane za lata 2014-2020: W. Guba, *Budżet ogólny UE i WPR na lata 2014-2020 po szczycie Rady Europejskiej w dniu 7-8 lutego*. Prezentacja przedstawiona na konferencji „Końcowy etap negocjacji nad budżetem wieloletnim UE i reformą WPR na lata 2014-2020” (Warszawa, 4 kwietnia 2013 roku); dane z lat 2007-2013: J. Rowiński, *Program rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013 (analiza zatwierdzonej wersji programu i pierwszych lat realizacji)*. Program Wieloletni 2005-2009: Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju polskiej gospodarki żywnościowej po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. nr. 118, s. 35. Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa 2008.

²¹ O „bałaganie” terminologicznym, wywołanym beztróską tłumaczy dokumentów na język polski, świadczy tłumaczenie w propozycjach rozporządzeń angielskiego terminu „measures” jako „środki”. Tymczasem w dokumentach obecnie obowiązujących termin ten konsekwentnie jest tłumaczony jako „działania”. Dla uniknięcia nieporozumień użyto obecnie obowiązującej terminologii. Oba tłumaczenia są zresztą nieprecyzyjne. „Measure” w tym kontekście to „podprogramy” lub „programy szczegółowe”.

²² Decyzja PE z 13 marca 2013 r. w sprawie rozpoczęcia negocjacji międzyinstytucjonalnych i określenia mandatu negocjacyjnego w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) (COM(2011)0627/3 – C7-0340/2011 – COM(2012)0553 – C7-0313/2012 – 2011/0282(COD) – 2013/2530(RSP)). Sygnatura dokumentu P7_TA-PROW(2013)0086. Dokument dostępny na stronach internetowych PE.

²³ Art. 61 projektu rozporządzenia PE i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). KOM(2011) 627/3.

²⁴ Stan prac nad założeniami Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Prezentacja przedstawiona na konferencji „Końcowy etap negocjacji nad budżetem wieloletnim UE i reforma WPR na lata 2014-2020 (Warszawa, 4.4.2013 r.).

²⁵ Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 (PROW 2014-2020) Wstępny zarys. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. 16.4.2013 r. Wersja 1.0. Dokument dostępny na stronach internetowych MRiRW.

²⁶ W tej sprawie m. in. (1) *Ocena średniookresowa Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Raport końcowy*. Opracowanie wykonane na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (BDGzp-21208B-22/10) przez konsorcjum: Agrotec Polska Sp. z o.o., Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB i Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa – PIB. Warszawa, listopad 2010 oraz: (2) *Analiza potrzeb i kierunków wsparcia sektora przetwórstwa przetwarzania, wprowadzania do obrotu i rozwoju produktów rolnych w Polsce w latach 2014-2020*. Ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa. Październik 2012.

²⁷ J. Rowiński. Program rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (analiza zatwierdzonej wersji programu i pierwszych lat realizacji). Program wieloletni 2005-2009. Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju polskiej gospodarki żywnościowej po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej; z. 118, s. 129-130. Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa 2008.

²⁸ Projekt Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Komisja Europejska. KOM(2011) 627/3.

²⁹ Ze środków niektórych działań mogą być finansowane projekty o bardzo różnym charakterze. Charakterystycznym przykładem jest działanie „Rozwój gospodarstw rolnych i działalności gospodarczej”(art. 20 projektu rozporządzenia), składające się z pięciu grup projektów. W rzeczywistości każda z nich jest odrębnym działaniem.

³⁰ W nawiasach podano numery artykułów projektu rozporządzenia PE i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). KOM(2011) 627/3. Artykuły te zawierają przepisy regulujące realizację poszczególnych działań.

³¹ Wniosek. Rozporządzenie PE i Rady ustanawiające przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej. Art. 14 „Elastyczność między filarami”. KOM(2011) 625 wersja ostateczna.

³² Conclusions (Multiannual Financial Framework)..., op. cit.

WAŻNE DLA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH

CO NOWEGO W PRAWIE UNII I DOKUMENTACH KE?

BADANIA I INNOWACJE

1) Komunikat Komisji do PE, Rady, EKE-S i KR. Stan Unii innowacji na 2012 r. – przyspieszenie zmian. KOM(2013) 149, 21.03.2013 r.

BEZPIECZEŃSTWO ŻYWNOŚCI

- 2) Zalecenie Komisji 2013/165/UE z 27 marca 2013 r. w sprawie obecności toksyn T-2 i HT-2 w zbożach i produktach zbożowych. DzUrz UE L 91, 3.04.2013 r.
- 3) Decyzja wykonawcza Komisji 2013/177/UE z 10 kwietnia 2013 r. zmieniająca załącznik II do decyzji 93/52/EWG w odniesieniu do uznania niektórych regionów Hiszpanii za oficjalnie wolne od brucelozy (*B. melitensis*)